

F. F. N.

OECONOMISK
BESKRIFNING

ÖFVER

ÅBO STAD,

MED

WEDERBÖRANDES

TILSTÅDIELSE,

UNDER

PROFESSORENS I NATURKUN-
NIGHETEN, OCH KUNGL. WET.
ACADEM. LEDAMOTS

HERR CARL FRIDRIC
MENNANDERS

INSEENDE,

SOM ET ACADEMISKT PROF.
FRAMGIFWEN I ÅBO DEN OCTOB.

1749.

AF

NICLAS WASSTRÖM,

STUDIOSUS MEDICINÆ.

STOCKHOLM,

TRYCKT Hos LARS SALVIUS.

183

M 8 7
OFCOMMISK
KUNGL. MAJ:TS
SANT
SWERIGES RIKES HÖGSTBE-
TROTDE MAN OCH RÅD,
PRÆSIDENT I CANCELLIE-COLLEGIO,
OFWERSTE MARSKALK,
HANS KUNGL. HÖGHETS PRINTS GUSTAFS
GOUVERNEUR,
KUNGL. ACADEMIENS I ÅBO CANCELLER,
DEN HOGWÅLBORNE HERRE
OCH GREFWE,
HERR CARL GUSTAF
TESSIN,

RIDDARE OCH COMMENDEUR AF KUNGL.
MAJ:TS ORDEN,
RIDDARE AF SWARTA ÖRNEN,
SANT
CANCELLER AF ALLA RIDDARE-ORDEN.

NÅDIGE HERRE!

ÅBO och Björneborgs Län med
Öfver
Kungl. Maj:ts
Höf. Man och Landsråds
Åt offra så ringa gåfwa på så
Högt Altare, och nedlägga så
omogit prof för så *oplyst Kännare*
och *Domare*, är et företagande, som
icke kan finna enskyllan annorstå-
des, än uti *Eder Hög-Greflige Ex-*
cellences allmänt bekanta Nåd och
Ådelmod, och uti den Nådiga be-
fordran och beskydd, som nyttige
Wetenskaper och deras Idkare un-
der *Eder Excellences* skugga här å-
ga. Med diupaste wördnad, och
önskan om all beständig hög wäl-
gång, framhårdar

Eder Hög-Greflige Excellences

Underdån-ödmjukaste Tjenare,
NICLAS WASSTRÖM.

KUNGL. MAJ:TS
Tro-Man och Landshöfdinge

Öfwer
ÅBO och Biörneborgs Lån med
Åland,

Högwålborne HERREN,

Herr JEAN GEORGHerr DOCTOR JOHAN
LILLJENBERG, BROWALLIUS,

Kungl. Wetenskaps Academiens Ledamot.

Detta ringa Wärk wägar icke wisa sig i den Lärda Werlden, hwarest det är en främling; men dock gerna skulle åstunda Borgare-rätt, så framt det ej är försedt med sådane Gynnare, som det kan taga säker tilflykt til Eder, Hög-Gunstige HERRAR, wårt Lands och Stads Styresmän, understår det sig, at söka beskydd hos; i den ödmuika förtröstan, at den o-fullkomlighet här wisar sig i wärkstället af et rent och nyttigt upsät, winner tilgift, i synnerhet då den årsättes med et wördsamt sinne, hwarmed til döden framhårdar

Högwålborne Herr Landshöfdingens och Högwördigste Herr Biskopens

Ödmuikaste Tjänare,
NICLAS WASSTRÖM.

Ädle och Widtberömda Herren,

HERR MAGISTER

ALGOT A. SCARIN,

Histor. och Moral. Professor wid Kungl.
Acad. i Åbo, samt desz Bibliothecarius.

Ädle och Widtförfarne Herren,

HERR DOCTOR

JOHAN LECHE,

Medicinæ Professor i Åbo, samt Kungl. We-
tenkaps Academiens Ledamot.

Högaktade Herren,

HERR

JONAS SYNNERBERG,

Apothecare i Åbo,
Min Högårade K. Fader.

Högaktade Herren,

HERR

JOACHIM SCHULTZ,

Handelsman och Grosseur i Stockholm,
Min Högårade K. Morbror.

Nesligit är det, at förtiga åttiuten godhet. En
lastbar blygsambhet är det ock, at i löndom
och enrum aflägga sin tacksäjelse för undsfångne wälger-
ningar; i synnerhet, när de äro så store och många,
som Edre, Mine Herrar, warit emot mig. Emottager
altså gunstigt detta ringa, men dock offentliga prof af
det wördsamma sinnet, hwarmed jag framhårdar

Mine Herrars

Ödmiuke Tjänare,

NICLAS WASSTRÖM.

§. I.

Ståders och orters beskri-
ningar kunna vara tvåg-
gehanda. Antingen kan
man i dem utföra, huru
våra förfäder lefvat; el-
ler ock, huru vi lefva,
och hvad hopp vi lämne
efterkommanderne, at kunna lefva efter
oss. Man kan antingen endast afkildra
privilegier, hus och gator, eller ock til-
lika, huru de brukas och användas. An-
tingen kan man lyfna til de gamlas här-
färder och vapnebrak; eller til vår tids
fredsidretter och slögdeslammer. Med et
ord: sådane afhandlingar fördela sig i hi-
storiska och oeconomiska. Jag kan ej ne-
ka, at de förre äro artiga, men de sena-

re åro dock nyttigare. Sedan vi, i en wål-
 signad stund, begynt wara omtänkte på wår
 hushållnings ophielpande, har den delen,
 som angår Landtbruket, icke allenast rönt
 mycket bistånd och förbättring, utan ock,
 få wål hela Provinciæns som enskylte Sok-
 nars lefnads och näringsfått åro, til almån
 båtнад, omständeligen beskrifne. Den an-
 dra delen, som innefattar Stadslefnaden,
 har icke heller truttit skötsel och wård; utan
 ger allestädes hugneliga wedermålen, at en
 förbättrad hushållning jämwål der wunnit
 burfkap. Wi sakne icke heller beskrifningar
 öfwer Ståderne i wårt k. Fådernesland, få de
 större som de mindre. Ibland dem har ock
 Åbo haft den lyckan, at af nu warande *Bi-
 skopen i Skara, Högwördige Herr Doctor*
DANIEL JUSLENIUS, i en *Academisk Dis-
 putation*, hållen den 12. Maji 1700, warda
 wål aftagen. Men at förtiga, det desser ar-
 beten merendels åro på Latin sammanfatte,
 hafwa de ock, som til största delen utgif-
 ne, förr ån wi fått oplysta ögon dårom, hwad
 makt hushållningen påligger, förnämligast
 at fylsa med ålderdomens minningsmärken
 och de gamlas åfwentyr; få at ånnu knapt
 en eller annan Stad blifwit i får och omstån-
 deligen til sit folks mångd, rörelle och nå-
 ringar, någorlunda beskrefwen. Icke hel-
 ler hafwa utlånningarne i beskrifningarne öf-
 wer sina Ståder fått håruppå sit hufwudögna-
 märke, utan stadna de i formål och prun-
 kande

kande afritningar på hus och bygnader. Jag har, bewågne Låfare, tagit mig före, at i dessa blad ådaga lägga *Åbo Stads Inwånares antal, Närings-sätt, Manufacturer, in- och utgående Waror*, med mera, som Hushållningen tilhörer. Hwarjemte jag dock utber mig frihet, at få i förbigående omröra några historiska, i synnerhet Politiens öden beträffande omständigheter. Detta ämnet fordrar diupare insikt än jag åger, andre kunskaper, än dem jag idkat, och flere hielpredor, än dem jag kunnat få tilgång til. Hufwudfaken, som förhindrar sådana arbetens fullkomlighet, har redan MORHOF optänkt T. III. L. III. c. I. §. 1. Ingen banad wåg har jag heller haft på et så widlöftigt fålt at råtta mig efter, hwaraf kunnat hånda, at jag fåst opmärksamhet på mindre nödige omständigheter, och låtit däremot angelägnare gömma sig undan min åsyn. Sakernas myckenhet har ock icke tillåtit mig, at wara lårgfällig om ordens prydelighet. När til alt detta kommer, at närwarande tankeförfök är det första, som på modersmålet wid denna Kungl. Academien framkommer, och det i hushållningen, som hvarje på sit sätt tror sig utan lårdom wål förstå, har jag lått wid, at föreställa mig det samma ödet, som den har, hwilken bygger in wid landswågen, som icke plågar sakna allehanda domare. Men det upmuntrar mig, ehuru litet jag kunnat komma tilwåga med, at jag dock

wet, at et ofulksomligt utförande, ja at blotta uplåtet, winner de råttfintas och skarpfyntares milda omdömmen och benägna öfverkylande.

§. 2.

Så snart människiorne förökades, drefwos de af sina särskilta böjeller, nöden och beqwåmligheten, at utwålja sig skiljacktige nåringar och handteringar. Desse hafwa småningom spridt sig i så många grenar, at, så framt de icke rätt åtskiljas fins emellan, och de, som åro af en art, åter klokt sammanjämkas och rätt insåttas, hela landets wål-måga därigenom kan lida och aftynas; som deremot deras rätta förknippning gier både råckt anseende, och margfallig båtnad. I gemen fördelte de sig tidigt nog i två hufwudstammar, *Lands-och Stads-Hushållningen*, af hwilka hwardera har sina särskilta syflor, som antingen helt och håldne höra den til, eller ock hos den andra allenast få wara et biwårck; men som tillika så kärligt omfamna hwarannan, at en alltid understödjer och ophjelper den andra. Stads-manna handteringen består förnämligast däruti, at förådla jordens afkastning, och sätta den i rörelse, at skaffa det öfverflödiga ut, och däremot inhämta andra til nytta och beqwåmlighet tjänande waror. Här hafver altså handeln och handaslögdern sit rätta sätte, hvilka fordra åtskilliga rättigheter,

ter, som Landtmannen icke behöfwer, hwar-
 jehanda inrättningar, Collegier och Sällska-
 per, under nödig styrrel och strångare po-
 litie opfikt. Och som Städerne således äro
 nödige medel til människosläktets uppe-
 hållande, beqwåmlighet och fåkerhet, så må-
 ste deras anläggande wara ibland de äld-
 sta människliga opfinnelser. Ofs möta ock
 redan för syndaflo den spår där af, och där-
 efter begynte både *Sems* och *Chams* afkom-
 na at bygga sina Städer. Man kan ock
 nåppeligen begripa, at något Folk warit
 så oförståndigt, och aldeles förkastat en til
 sin wålfård så uppenbart tjänande sak, utom
 hvilken samhället swårligen kan begå sig.
 Därföre, ehuruwäl någre fornskriwvare på-
 stå, at de gamla *Scyther*, som fordom in-
 nehade hela nord-östra delen af *Europen*
 och *Asien*, icke wårdat sig om Städers up-
 byggande; så kan dock detta föregifwan-
 de så mycket mindre åga bestånd, som an-
 dre rätt så trowärdige gamle häfdeteknare
 namngifwa åtskilliga deras städer; och som
 en och annan ännu i vår tid, i yttersta
 delen af *Rysland* och det angräntfande
Tartariet, som tros wara de gamle *Scy-
 thers* Fädernesland, sedt där af tydelige
 qwarleswor och lämningar. De förre må-
 ste altså tala i jämförelse emot de *Roma-
 res* och *Grækers* präktiga Städer. Sådane
 woro icke *Scythernes*. Utan här bodde,
 i stället för prakt och yppighet, den gam-
 la

la enfaldigheten. De woro orter, där fle-
 re Familier under wijs styrfel til nåringens
 fåkerhet och befordran bodde tilhopa, där
 bytet af deras waror, och köp och salu
 med in- och utl nskom skedde, och hwilka
 platser til  fwentyrs med plankw rk, f r-
 huggningar, eller opkastade wallar och graf-
 war, i stället för stenmurar, warit omgifne.
 Desse borgerlige samhällen woro ock fria,
 utan den ordning, drift och fullkomlighet,
 som i senare tider. At nu  bo warit en så-
 dan Köp-Stad f r våra första i landet kom-
 na F der, tyckes bestyrkas därigenom, at
 den  r urgammal, och at om des första
 anläggande ej et spår finnes. Så har ock
 ortens beqw ma bel genhet til rörelse åt
 lands och si sidan kunnat läcka dem, at
 h r fästa f te. Denne gissningens sanno-
 likhet synes ock befästas genom Stadens
 Finska namn *Turcu*, som betyder *Torg*;
 hwilka slags namn, som de äro de enfaldi-
 gaste, så äro de ock gemenligen de äldste.
 Man bör icke heller förtiga, det * fverst-*
Lieutenant STRALENBERG berättar, at hos
Tartarerne Turuia och *Tura*, af ordet
Turr, *stadna*, *stå stilla*,  nnu bemärker
 en Hufwudstad och Residence. Min affikt
 tillåter mig icke, at gå längre i denne och
 dylike betraktelser. De gamle finske Ko-
 nungarne, om hwilka sagorne h r och där
 f rm la, torde w l allf  h r och i n gden
 haft sina l ten. Utom desse och andre få-
 dane

dane giftsningar kunna wi intet framföra om Stadens första ålder. Och så urminnes des födelse år, så okänd år ock des ungdom och tilväxande.

§. 3.

I de senare tider, då et, ehuruwål i början mycket matt historiskt lius tager wid, år bekant, at denna delen af Finland blifvit genom *Kung ERIC den Heliges* wapn underkufwad, och genom hans samt Biskop *HENRICS* omsörg Christendomen här införd. Någon tid derefter år *St. Mariæ* eller *Råndåmåki Kyrka* upbygd til Biskopsdom och fåte. Uppå denne udd af twänne sammanflytande åar, *Aura* och *Wåbejoki*, war ock då sielfva Staden belågen, hwaraf den förmodeligen fått sit Swenska namn *Abo*. I sednare tider år den en fiårdings wåg längre nedflyttad; men det icke för watnets aftagandes skull, som klarligen skönjes deraf, at Slottet, som ock, i synnerhet til sin inre och närmare mot siön belågne gråstens bygnad, år ofgamalt, och äldre än alla våra häfder, samt anlagt wid sielfva åmunnan, så at det på tre sidor med watn omgifwes, ännu har så nära granenskap med siön, at därifrån, wid medelmåttig watnhögd, til utanwärket på östra sidan, icke år mer än 8. alnars distance wid pass, och åger detta en knapp alns större högd än watnet nu har; men på södra

dra fidan til sielfwa Slotsfoten år föga längre, och allenast 7. qwarters högd. Wid opfiö bestånkas dessa grundwalär ännu i dag. Men denne flyttning år derföre företagen, at *Aura* å, som igenomflyter och delar Staden, och tillika gör skilnaden emellan *Södre* och *Norre Finland*, med det mykna grummel och dy den af sin lösa botn med sig förer, ständigt gör inloppet grundare, så at ock nu i desse år et präme- och mudderwårk til Slotsfiårdens renande måst inrättas, hwarom längre fram. Hwarföre, i lynnherhet då större fartyg begynte brukas, denna flyttning funnits nödig. Sedermera, wid år 1300, anlades och fulkomnades den nu warande präktiga Domkyrkan, som sedermera, tid efter annan, blifwit utwidgad och beprydd. Om hwaris bygnad och lösören, som ock om de kloster här warit i Påfwedömmet, och mera sådant, jag icke hinner tala. De därpå följande tidens öden, huru 1528. den rena Evangeliska läran, genom *Glorwyrdigste Konung* GUSTAFS försårg här fått intråde; huru här Herredagar blifwit hålne och mynt slagne, så wida här en lång tid bortåt warit yppersta myntet näst *Stockholm*; huru denna staden ofta blifwit af eld, fiende, swård, pest, hunger och flödwatn hemlökt, med mera, går jag ock med flit förbi, som icke egenteligen hörande til mit ändamål, och det så mycket helre, som alt sådant

sådant intil år 1700. i ofwannämde *Biskop JUSLENI* Disputation finnes noga utfört. Ifrån den tiden har vår Stad icke heller undgått åtkilliga hemfökeller: 1710. hade den af pesten en bedröfvelig gåst, som bortryckte 2000. des inwånare. Ifrån 1714. til 1721. har den fått smaka Ryskt öfwerwålde, och åfven 1742. årfara samma öde. Twånne gånger har jämwål elden hållit här illa hus; 1728. Petri Pauli dag, då nästan halfwa delen af Staden gick i aska, samt 1738 den 18. Sept. när åskan itände Domkyrkotornet, och afbrände des samt Scholans tak, och Academiens Bibliothecque. Dessa råta olyckor hafwa ej annat kunnat, ån förfätta Staden i et slått tilstånd, så at den flere resor tid efter annan måst oplifwas ur sit grus, och giöra liktom en hel ny begynnelse til sin handel och rörelse. At anföra alla Stadens tid efter annan undfångne Privilegier, blefwe ock för widlöftigt. De ålste åro länge sedan förlorade. Innehållet af de förnåmste i behåll warande torde skönjas af följande bekrifning. Det allena kan man icke obemålt lämna, at *Konung JOHAN III. i sine privilegier för Åbo Stad, af Stockholm den 8. Aug. 1596.* förmåler, at des åldre bref och register blifwit borta i elden, den tid Åbo senast opbran. De orepas altså här, och Stadens rör och omågor utmärkas. Hans Maj:t pröfwar ock rådeligit och nyttigt,

ter, som Landtmannen icke behöfwer, hwar-
 jehanda inrättningar, Collegier och Sällska-
 per, under nödig styrrel och strångare po-
 litie opfikt. Och som Städerne således äro
 nödige medel til människosläktets uppe-
 hållande, beqwåmlighet och fåkerhet, så må-
 ste deras anläggande wara ibland de äld-
 sta människliga opfinnelser. Ofs möta ock
 redan för syndaflo den spår där af, och där-
 efter begynte både *Sems* och *Chams* afkom-
 na at bygga sina Städer. Man kan ock
 nåppeligen begripa, at något Folk warit
 så oförståndigt, och aldeles förkastat en til
 sin wålfård så uppenbart tjänande sak, utom
 hvilken samhället swårligen kan begå sig.
 Därföre, ehuruwäl någre fornskriwvare på-
 stå, at de gamla *Scyther*, som fordom in-
 nehade hela nord-östra delen af *Europen*
 och *Asien*, icke wårdat sig om Städers up-
 byggande; så kan dock detta föregifwan-
 de så mycket mindre åga bestånd, som an-
 dre rätt så trowärdige gamle häfdeteknare
 namngifwa åtskilliga deras städer; och som
 en och annan ännu i vår tid, i yttersta
 delen af *Rysland* och det angräntfande
Tartariet, som tros wara de gamle *Scy-
 thers* Fädernesland, sedt där af tydelige
 qwarleswor och lämningar. De förre må-
 ste altså tala i jämförelse emot de *Roma-
 res* och *Grækers* präktiga Städer. Sådane
 woro icke *Scythernes*. Utan här bodde,
 i stället för prakt och yppighet, den gam-
 la

Gatorne woro ock smale och ogine. Derföre har fordom Riksdrotfen och General-Gouverneuren i Finland Grefve PEHR BRAHE, til förekommande af eldsfikator, och at gifwa Staden behageligare skick, den med nytt utrymme förledt, utwidgat och förbättrat. Han tilbytte Staden 1640 *Mättulå* och *Huikoila* hemmans ågor af Herrar BOYARNE, hwarigenom Stadens längd norr om åen emot Slottet 900 alnar tilwåxte, så at tullbomen då blef söder om Hospitals Kyrkogården, där en brunn finnes, och en gränd til åen nedlöper. 1651 åter inrymde han Staden en plats, och, för de tilstötande bergens skull, smal längd, af 1150 alnar närmare åt Slottet, som ännu kallas Slotslunden, til Slotsgrinden; han befalte ock tillika, at de å Aningais-backen boende skulle sig åfwen hit til Slotsvägen flytta. Desse twänne således tilökte stycken heta nu Nyistaden, och den där belågne Hospitals Kyrkan kallas Nykyrkan. På andra eller östra sidan om åen utwidgades åfwen Staden så, at det swarar emot ofwanäkrefne tilökte platser, därigenom, at de fingo intaga så långt stycke af *Sotalais* ågor och til *Heikilå* Ladugårds ångar. Denne trakt är dock icke blefwen rätt bebyggd, utan finnes här nu Stadens Tegelsal, hwarwid 1 Måstare med 9 drångar slå årligen wid pass 60000 stycken goda tegel, bleket, samt Stadens Skeps-hwarf, som dock nu på några år ej är brukat

kat. At de af ålder wårdslöft bygde hus och inrättade gator måtte blifwa ordentligare, befalte samma stora Hushållare åfwen 1651 den 28 Junii Magistraten, at efter Ingenieuren HANS HANSSONS fattade Charta, genom refning den regulera, och de inwånare, som hade därigenom bekåftnad, fingo 3. års frihet för Mantals- och Bakungs penningarne, samt af Magistraten förlåkring om tilgift på 6 års tomtören och dagswårcken i 3 år. Således åro de förnåmste nu warande gator wordne inrättade. Ofwer alla dessa General-Gouverneuren BRAHES här gjorde berömmeliga anstalter, har Hennes Kongl. Maj:t Drottning CHRISTINA, samt Riksfens Råd och Ständer, wid Riksdagen 1650, förklararatt nöje och wålbehag, och tillika förfåkrar, at, sedan det föregående med Stadens reglerande blifwit fullgiordt, ikulle den ock få intaga en del af Biskops-åkern norr om Kyrkan, ifrån den Biskops twårgatan, som af ålder blifwit kallad Helige Andes gränd; hwaruti ock Staden blef 1652 af då warande Landshöfdingen inrymd. Så at den nu på norra ändan är, å ömse sidor om åen, lika lång; öster åt med wackra hus och gårdar, men norr åt med bodar, bebygd. Stadens hela längd är nu öster om åen 4040 alnar, men norr och wåster 4500. Bredden är mycket olika, men twårt öfwer Staden, ifrån Få-in til Aningais-Tullporten, giör den 2450 alnar.

§. 5.
 Oaktad Stadens forna trångsel, war den i de äldre tider om ej folkrikare, dock i starkare näring och rörelse, än i de senare. Til Stadens då warande flor bidrog i synnerhet den Ofterbotniske handeln, som war denne Staden underlagd, och hwarifrån ymnige retour-waror, af träwårke och tiära, stodo at århållas. Däraf hånde, at åtskillige enkylte då kunde åga 4 à 5 skepp, andre åter del i få många, och få vidare. Men få galt ock resan ibland icke längre, än ibland til Holland, och måst til Tylka Ståderne, hwarifrån de fastaste Handlande, hår då funnos, woro bórdige, hwilka där affatte sina waror, delte winsten med sine Landsmän, och togo ur andra eller tredie handen, hwad de behöfde. Inrikes rörelsen war ock då för dem friare och mindre regelbunden, så wida de med sina skutor singo fara til Upståderne i Mälaren, och Allmogens Seglation då icke stråkte sig så widt, som i senare tider. Men sedan i bemålte Province Ofterbotn, flere Upståder blifwit inrättade, samt igenom Tiäru-Compagniets anläggande, denne handel blef hådandragen, tog utlånka rörelsen anfenligen af, emedan de närmare hitbelagne orter ringa utskiepings waror åga, samt få eller inga lågwärk då woro inrättade. Dock hade de ännu sedan någon tid sine frimarknader där uppe i Ståderne, och i synnerhet i Salohamn i Salo Sokn i
 norre

norre, samt i Pedersø hamn och Soken i födra Probsteriet. Staden har wäl sedan flere gånger anhållit, at Österbotnke handeln åter kunde blifwa hit restringerad; men denne begäran är, som andre Städer til præjudice ländande, worden aflagen, och där emot Borgerskapet befalt, at wara omtänkt på andre löflige och practicable näringsmedel, som icke allenast bestå uti tilförfel af Landtmannens afwel, utan ock i allehanda redlige Handtwärk, god Politie och hålsamma ordningars handhafwande och execution. Hwarjemte dem lof gifwes, at derhån bearbeta, at Österbotnke Städerne finge lust, at med sit gods sig til dem förfoga, och det här förytttra. Se *Kongl. Maj:ts Nådige Swar på Abo Stads Fullmäktiges Postulater, gifwit den 2 Decemb. 1643.* Icke ringa bidrog det heller til handelens förminskning, at en stor del af landet här ikring blef bort förlänt, hwarigenom råntorne icke kommo til torgs eller salu, utan gingo Staden förbi til andra orter. Olyckeliga brander och ofreds tider hafwa ock gjort sit til wid rörelsens förswagande.

§. 6.

Abo Stad, som är belägen under 60 gr. 28 m. Polhögd, äger af ålder stapel-rättighet, och är ibland Swearikes Städer i ordning den ottonde. Den indelas nu i 6 qvarter, hwar af 3 ligga på öster sidan af åen: Kyrko-Måstjärwi och Klöster-qvarteren, tre afwen
på

på wästra, norre och södre qwarteren, samt Nyftaden. De många publique Bygningarne tillägga Staden icke ringa prydnad: som Domkyrkan, af 300 fots längd, 127 fots bredd, samt i högden til sielfwa röftet 150 fot. Men det prydelige 1685 upbyggde tornet, som stråkte sig til 300 fots högd, och som ofwan förmålt år, 1738 afbran, har icke ännu förmått upresa sig. Dock äga klockorne och såjarwårket här oppe sit rum. Denna Kyrka betiena Swenska och Finska Dom-Församlingarne sig af, och underhålles Gudstiensten i den förra af Domprobsten, twänne Capellaner och Adjuncti Archipræpositi; i den senare af Kyrkoherden med 3 Capellaner. Denna Kyrka omgifwes af Academie-Huset, desß Bibliotheqe, gamla Scholan, som til Anatomie-Sal är gifwen och destinerad, samt nu warande Dom-Scholan, som tilförene varit Gymnasti Hus, innan Academien uprättades. Här informeras en talrik ungdom af 8 Lärare, utom Directore Cantus. Ej långt ifrån Domkyrkan är ock Landshöfdingsätet belågit, med Lands-Cancelliet och Contoiret. Midt wid stora torget, utom hwilket et annat finnes in wid Kyrkan, och det tredie på Stadens norra sida, möter Kongl. Hofrätts-Huset, som under förra Ryska wåldet afbran, samt genom omild medfart och taklösa förderfwades, och därför merendels ifrån understa wåningen och bod-

bodhwalfwen med bättre afdelning och prydeligare än förr, 1723 och 24 år wordet åter upbyggt. I förstone, 1636, anlades denne Kungl. Rätts låte i Norr-qwarteret, näst intil Stadsbron, som sammanfogar des 2:ne delar, i de så kallade Pippingske eller nu mera Cretalenske huset, som sedermera til framledne Assessoren Herr OLOF WALLENSTIERNA den äldre, för des fordran hos Cronan, afstods. Wid östra ändan af detta torg ligger Stadsens Rådstugu, ock af stenbyggnad, med et täckt torn, som innefluter et nytt urwark med wisare på fyra sidor och timklocka. Denna upbyggdes å nyo och utwidgades 1733. sedan den förre för sin ålder war til grunden nedrifwen. Näst intil detta Rådhus står Corps de gardet, hwaruti hålles regulier stads och brandwakt så natt som dag. Denne stads-wakt inrättades 1729. i stället för den där intil brukeliga borgare nattwakten, och består af 3. Officerare, 3. Corporaler, 3. Trumslagare, samt 30 gemena, försedde med wils lön, öfwer- och undergewår, samt liverie, som de bekomma hwart tredie år. Desse rum hafwa tilförne warit Auctions-kammare, som nu i nedre wåningen af Rådstugun, jämte stadsens källare, finnes. Så är ock wid detta torg stadsens packhus belågit, 1725. af des publique medel upbyggt, samt et wåghus med Accis-Rätts Cammare ofwan uppå, jämwal i de första åren efter frids-

fridsflutet på sit förra ställe opbygde. Strax
härwid är Rasp-och Spinnhuter, til hwil-
kets inrättande och wid makt hållande Hans
Kungl. Maj:t wid 1734. års Riksdag för-
ordnat en drägelig afgift å wissa waror i
detta Storfurstendöme eller alla dets Städer.
I Måtåjårfwi är et nytt handqwarns-hus,
och wid klöstergat-åndan affides står Stad-
sens Brygghus med Kålnor, 1730. å nyo af
trä opbygdt. På norra sidan om åen, icke
långt ifrån broen, där Kåpman JOACHIM
WITTFORS hus nu är belågit, har fordom
stådt en Kyrka, Helige Andes Kyrka kal-
lad, af hwars förfalna murar sal. Herr
Grefve BRAHE tillåtit Staden taga tegel til
sit Packhus opbyggande. Nu möter här
Presidents-huset, som fordom warit Her-
rar KURCKAR tilhörigt. Detta ruinerades
helt och hållit under förra Ryska wäldet,
och är sedan med publique medel af grun-
den opbygdt, samt blef 1732 färdigt. Lång-
re ned i den förr omrörde Nyfleden ligger
Hospitals eller St. Michaëlis Kyrkan, in-
augurerad 1677. den 9 Octob. jämte Fattig-
och Präst-husen, alt af trä-bygnad. Et
annat Hospital låg tilföre på andra sidan
om åen, som sedan skal wara flyttadt til
Siäló i Nagu Soku, där dårar och besmit-
tade underhållas. Stadens nu warande Fat-
tighus är 1696. allernådigtst försedt med wifs-
stat för 40. personer, hwartil 50. runnor
spanmål af kyrko-tionden blifwit anslagne,
B jämte

13

jämte armböffe-medel och håfpenningar från domkyrkan, inlösningss penningar, utom andre små inkomster, samt hwad förårings wis inflyta kan. I synnerhet har framledne Commissarien HANS WITTFOT, genom hwars frikostighet och anstalt jämwål Domkyrkan kåstbar prydnad och fkrud tilflutit, genom testamenterlig disposition 1732. den 3. Martii förårt 10000. Daler kopp:mt, hwilkas ränta ewärdeligen skal användas til dessa fattigas bästa. Långre emot Slottet möter Slots-Prästegården, med Crono-medel 1734. måstendels å nyo opfatt med träbyggnad. Slots-Predikanten förrättar i Slotskyrkan hwar Helgedag Finsk och som oftast Swensk Gudstjänst, för Slots-betjante, de Staden widliggande Ladugårdars, stor-och Lill-Heikilås som Runfala folk, Militie-wakten och fångarne. Och som Stadens hamn är här inwid, är här om sommaren jämwål af fiöfarande en tämmelig församling. Den närmare och omständeligare beskrifning detta Slott skulle förtiåna, nödgas jag lämna androm. Af private stenhus finnas här nu 76, dels sedan förra Fredsflutet reparerade, dels å nyo opbygde, inberåknade dem, som allenast stenbodar och hwalf åga. Inemot dubbelt så många stenbyggnader hafwa här warit för Ryska infallet 1713, men de blefwo då förstörde, och teglen bärtförde. De öfrige gårdarne, 724 til antalet, äro af träbyggnad, til en del med

med anfenlige rödfärgade hus anlagde, hwar med efter styrka och förmåga årligen fortfares, så at Staden får alt bättre skick och anseende. Wid pass 30 för förra fientligheten bygde tomter, i Söderqwarteret och Ny-staden, stå ännu antingen öde, eller nyttjas til kryddgårds- och åkerplatser, hwilka dock, när Fabriquerne efterhand mera tiltaga, noga komma til måtto. I Staden finnes 14. breda, och liusa, alla försvarligen stenlagda gator, utom en hop tvårgator och gränder. Staden omgifwes med staquete, och pålwärk af trä, samt har 5 Tullar, Tawast, Muldawieru, Aningais, Fåå och Siöbomen. Til ytterligare uplysning öfwer Stadens belågenhet, hade jag önskat kunna bifoga des Charta och grundritning, men icke funnit någon nyare, än en Landtmätaren MAGNUS BERGMANS, af år 1710, af hwilken, som Staden sedan undergått åtskillig förändring, jag icke kunnat mig betiåna.

§. 7.

At weta folkets antal, icke allenast i et helt Land och Rike, utan ock i enskylte bolag och samhällen, har margfallig nytta med sig, och optänder ljus i många omständigheter, utom hwilket man, wid hwarje-handa författningar, skulle samla i mörkret. Wi wilje altså, sedan wi besett bygnaden och husen, wända oss til inwånarena, och

innan de fördelas i sine färskilte näringsfång, först å daga lägga deras antal. I en så angelågen sak har man hårtills måst behielpa sig med giftsningar, bygde antingen på private hufens antal, eller mantals-långderne, eller kyrkoböckerne. Wi behöfwa icke nu mera gå så owiffa wägar, och kan wara nog af at nämna, det private hufen och gårdarne, åro, efter föreg. §. wid påfs 800, samt at i mantals-längden för år 1748. finnas uptagne 3050. och för innewarande år 1749. 3174. personer, undantagne de til Academien hörande. Af hwilka de, som i denna längd optagas böra, detta år åro 162. Kyrkoböckerne, och de i dem förekommande optekningar på födda och döda, förtiåna nogare opmärksamhet. Då man slår tilhopa de födde och döde här i Åbo för de 10. näst förflutne åren, eller ifrån och med 1739. til och med 1748. och gör deraf et medel-tal, förhålla sig årligen de förra til de senare som 213. til 230. Hwilket förhållande tyckes besanna de utomlands gjorde anmärkningar, at i ståderne icke allenast flere hädankallas ån på landet, utan at ock i somlige flere dö ån födas. Orsakerne til större dödelighet i Ståderne ån på landsbygden, kunna wara: en yppigare och hållan mera förstörande lefnads art, flere sjukdomar ån landtmannen wet af; at smittor där lättare kunna utbreda sig; flere tilfällen til starka finnes

finnes rörelser; den i synnerhet trångbodda och låglånta städer åtföljande stank och utdunstning, at förtiga flera dylika. Hwad i synnerhet Åbo angår, så tyckes des låga och inom berg och högder på alla sidor inneslutna belågenhet, des brist på godt watn, och des, oaktrad all använd fyllning, ånnu fumpige och kiärraktige del, Måtåjårwi, icke låtta den i de fundaste Ståders antal; ehuru naturen nedlagt låkedom i den Staden widliggande Cuppis furbrunn, och konsten, i et wålförledt Apotheque, som af min k. Fader underhålles. Men, det anförda ocktat, då wi på förbemålte fått tagge de föddas och dödadas antal 10. år längre tillbaka, eller från 1729 til 1738. förhålla sig de förra til desse som 176. til 170. hvaraf skönjes, at Staden icke allenast sedan den tiden i folkrikhet antenligen tiltagit, utan ock, at des egna afföda år något större än afgangen. Men at icke så förwetter de 10. sidsta åren, hårrörer förnuåmligast af den 1740. grasserande rådtoten, samt de 1747. i swang gående kopporne; hwilka giort, at både desse åren wid pafs dubbelt flere dödt, än eljest wanligt år. Jag skulle gärna, at blifwa desto wissare om födelse-ångdernes förhållande til döds-registerne, samt at tillika finna Stadens småningom skedde tilwåxt i folkrikhet, gå ånnu längre tillbaka; men för den då emottagande Ryska öfverwålds tiden, saknas antingen

kyrkböckerne, eller äro de intet påliteliga. Af de uppå *Hans Kungl. Maj:ts Allernådigste befallning af den 10. Nov. förledit år*, genom Prästerkapet oprättade förteckningar öfwer folket, finner man, at Inwånarens antal år här wid pås 6700. Hwaraf altså, efter antalet på döda för följande året 1748, som war 226, årligen wid lag hwar trettionde undergår dödlighetens lag. Hwilket stämmer tilhopa med utlänningarnas observation, at i medelmåttige Städer, där vår Stad kan hafwa rum, dör årligen hwar 30. i de stora och folkrika hwar 25te à 28. men i de största, som London och Paris, hwar 20:de à 23:dte. Man hade dock förmodat mindre dödelighet hos oss än dem, i anseende til vårt lands större hälsofärdighet, hwilket ock våre öfrige Städer torde snart utwisa. Til at kunna jämföra Stadens förhållande i denna delen emot närmaste landsbygden, låt oss anse den Staden widliggande *St. Mariae Söku*. Här äro inalles nu 1540, personer, och förhålla sig de födde til de döde, de förra 10. åren ifrån 1729. til 1738. som 54. til 34. och för de närmaste som 52. til 41. Märkeligit är, at dödeligheten utöfwar här sit wälde på olika sätt; ty wid Moderkyrkan, hwars gårdar ligga på öfne fält eller holmar när til Staden, är årligen afgången icke synnerligen mindre än innom Tullportarne, nämligen til hwar 32; men wid Capellet, som

som åger Ikogrikare belågenhet, dör årligen nåppeligen hwar 60:de, som hår ock finnas i proportion flere ålderstegne, ån wid Moderkyrkan.

§. 8.

Hår i Staden finnes den *Högloflige Kungl. Håfråtten* öfwer Storförstendömet Finland, samt en *Kungl. Academie*, hwilka ansefliga wårk, med fina Ledamöter, Betiåning och den wid dem sig uppehållande och förkofrande ungdomen, til Stadens anseende och folkrikhet icke ringa bidra- ga. Så år ock denna ort beprydd med *Landshöfdinge-säte*, *Biskops-stol* och *Consistorium Ecclesiasticum*, hwilka fyra förnåmsta Åmbeten, med hwilka Staden år omgifwen, efter någras tanka, beteknas i desS Sigill genom 4 liljor eller rosor, som stå i- kring et A. med Munkstyl. Men emedan detta Sigill röjer, at det i Påfwedömet blifwit wedertagit, och altå förån flåste delen af desse Åmbeten blifwit inråttade; tyckes den gifningen wara troligare, at dessa liljor eller rosor blifwit hit flyttade ur hela Stor-FurstendömetS wapn, hwars krönta Lejon med nie rosor omkring beprydes. Den wålloflige *Magistraten* har i åldre tider warit talrikare ån nu, och wid slutet af 15:de samt början af 16:de Seculo bestått af 4. Borgmåstare och 9. Rådman; sedan, midt i nåstnåmde hundra-års tid,

då handelen här, som nyss nämndes, förswagades, af 3. Borgmästare och 8. Rådman. Nu allenast af twänne, nemligen Justitie-och Politie-Borgmästare och 5 Rådman, utom Præses i Kåmners-Rätten, en Secreterare och en Notarius. Kåmners-Rätten beklåda, utom bemålte Præses, twänne qvartaliter af Magistraten dit förordnade Borgare. Utom des fins här i Staden Hall-Accis-Siötulls-Påst-och Åmbets-Rätter, så at, nåst Stockholm, ingen Stad i Riket finnes, där flere Stater och Jurisdictioner äro än i denne. Til öfwerflöd bo ock här åtkillige andre Stånds-personer, hvarigenom wacker rörelse och nåring de Handlande och Borgerskapet tilflyter.

§. 9.

Men hwad Stadens egenteliga wärf och hantering angår, så är Borgerskapet fördelt i 3. Societeter: det så kallade *Svenska Borgerskapet*, det *Finska* och *Handt-wärkare*. De förste äro måst alle infödde Finnar, ånskiönt til extraction antingen Svenske eller Finske, eller ock Tyfkar, i synnerhet Lybeckare och Skottar, som i gamla tider, då wår handel war i utlåningarnas händer, hade här sin Seglations och Handels-frihet; af hwilka en del fatt sig ned, och afkomna lämnat. Denna Societet åger utrikes handeln, har hårtills i synnerhet welat förbehålla sig den förmån at
hand-

handla i öppna bodar; af hwilka 40. här nu kunna råkna, nemligen 6. à 7. klådes-och fiden-bodar, åfwen få många kryddbodar; de öfrige förnämligast drifwande Win, Salt, Järn, Tobaks och Spanmåls handel; ehuruwäl en hwar något af hwarje handelswara hårtils til förytttrande ågt, få wida den här flere refor föreflagne och påyrkade handels repartition icke ännu kunnat komma til wårkställighet. En lådan skilnad i handeln finner jag wara redan af *Drottning CHRISTINA* anbefalt. Se *Kungl. Maj:ts nådige Swar öfwer Borcherskapets i Åbo Postulater, gifwit Nyköping d. 26. Febr. 1640.* Hwaruti Borcherskapet föreställes, at närmare handels fördelning, fårdeles i Stapelstäderna, gör, at mycket folk kan bo i Staden, ingen hindra den andras nåring, och hwar hafwa tilfälle, at bättra godset och warorne, at således däråf bättre bårkning kan wåxa. Den andra Societeten, eller det Finiska Borcherskapet, handlar åfwen på marknaderne och hemma i sina hus med något Salt, Järn, och Tobak, samt något såmre och gröfre så kalladt bond-kram til warornes förwåxling med Almogen, dock förnämligast med Spanmål, Boskap, Victualier och Hökeriwaror samt tråwårke; idka inrikes seglation, och lärfts tilwårkningar. En del få ock nåra sig med brygd och brännande, krögeri, med mera. De förstnämde hand-

lande åro til 40. å 50. stundom öfwer och stundom dårunder, alt som dödsfall tima och inkomsten kan hånda, af dem som sina år hos denna Classen wål uttiánt; efter *Handels-Reglementet af år 1734*. Desse senares antal stiger merendels til 110, högre eller mindre, som afgången och omständigheterne sig yppa.

§. 10.

Utrikes handelsns förra öden åro §. 5. kårteligen omrörde. Sedan 1721 års Fredsflut måktade Borgerrikapet i början icke mera, ån at, efter gamla wiset, hafwa då och då par eller 3 mindre skepp i gång til Lybeck eller Amsterdam. Sedermera 1732 begynte några utkicka et större skepp til Portugal och Medelhafwet, och dåruppå 1736 et mindre. Hwaraf då nyttan straxt spordes, och i synnerhet priset på saltet lättades, blewo de sorgfällige, at få flere skepp i gång; hwarmed de nu mera så långt hunnit, at Staden åger til utrikes Seglation 7 skepp af fårskilt storlek, ifrån 280 och til 60 låsters drågt, sedan 2 af dem i förledit år, det ena af 190, det andra af 90 låster, blifwit förlorade. Copvardie-Manskapet bestiger til 150 Man, med Skeppare och Styrman inberåknade. Af desse finnes 18 hår bofaste, och utom dem 30 gifte hårstådes. Härifrån utskeppas til utrikes orter åtskillige sorter gran-och furubråder, något tiåra, och under-

dertiden något stångjärn och järnsmide, som fourneras af 3:ne Järnbruk, belågne 5 à 9 mil härifrån, hwilkas tilwårkning dock måst til Stockholm öfwerfåndes, så wida de Handlande härstädes fållan finna fördel, at wara deras afnåmare til någon myckenhet. Men införseln består förnåmligast uti salt, hwaraf 10 à 12000 tunnor årligen ikal här i Staden requireras: därnåst i winer, til 200 à 220 åmar, samt i Tobaksblader til Fabriquens behof, 100 à 120000 fl . Desutan åtgår här en anfenlig myckenhet med Kramwaror och Spetzerier, som dock til måste delen från Stockholm hit öfwerhåmtas. Då man håremot jämförer, hwad *Sawary*, i sin *Parfait Negotiant II. partie* 1676, berättar om införseln til Sverige från Frankriket, at nåml. 1000 fat *Franska winer kan gå i hela Riket åt*, 100 ankare *Franskt brånwin*, *åfwen så mycket winättika*, 2000 ris papper, som warit nog af för hela Landet, *sidentyg för Håfwet, frukt, salt och något Kråmare-waror*; lårer lätt wila sig, at consumption af dessa ting sedan anfenligen stigit. Så wida Herrar Handlande dessa år funnit båt sin räkning därwid, at låta sina skepp löpa under frakter, och altså få fartyg utgåt eller hemkommit, utan hafwa emedlertid, hwad af utrikes waror behöfts, de antingen förut warit försedde med, eller från Stockholm öfwerkomma låtit, så är jag icke i stånd,

at

at efter min önskan närmare kunna wid handen gifwa de nästa årens utrikes handel. Denne fommar, med de återkommande skeppen, af hwilka en del ännu i höst hemwänres, har redan hit anlåndt, utom många andra waror, 6680 tunnor falt, $346\frac{1}{4}$ ris diverse forter papper, 44133 t tobaksblader, 8950 t rusin, samt en wacker quantitet winer. Så äro ock från Stockholm 1407 tunnor falt, 5294 t socker, utom mycket annat, hit öfverkomne.

S. II.

Den inrikes handeln drifwes måst på Stockholm, dit i synnerhet spanmål, victualie-perfedlar, och en anseelig myckenhet lårt, öfverføres, hwad nämligen til Stadens eget behof icke åtgår, eller af råg och korn til Skår-Allmogens lifs-uppehälle här försäljes. Hårtill, samt til nödige warors återhåmtande, finnes nu ej mer, än 9 å 10 fartyg och skutor, i stället för 15 å 20 fartyg förut warit i gång, sedan brist och owanlig dyrhet å warorne, i synnerhet efter senaste ofreds-tiden, här yppats. Ibland desse finnes et och annat så beskaffat, at det åfwen til utrikesseglation kunde nyttias. Men icke många sårskilte Skeppare, Styr- och Båtsmän finnas til desse fartyg, utan de föres måstedels af Borgerskapet sielf, deras Drängar och Passagerare, som derwid äro wane. Spanmåls utförseln til Stockholm stiger

ger wanligen, då GUD wålfignar landet, til 3 à 4000 tunnor och därutöfwer. Kött, flåsk, smör, talg och andre fetalie-waror til mycket' olika tunne-och pund-tal, alt som året är til. Lårfts tilwårkningen har här förr stigit til utskieppning å Stockholm årligen öfwer 100000 alnar, med dråll och blaggarn sammanräknat, utom Stadfens egen och Skår-Allmogens förnödenhet, såsom år 1736, 38 och 39. Men i desse senare åren, för linwåxtens mistrefnads ikul, allenast til 60 à 70000 alnar. Dock i detta år har redan til Stockholm med wårrefan blifwit affört 70380 alnar, hälften lårft och hälften blaggarn, utom det ån med sommar- och höstrefan ike kan.

§. 12.

Denna Stadfens Borgerfkap plågar biwifta 24 Marknads-och Bytes-platser med Allmogen, af hwilka en del åro anfenlige, där Oplands Allmogen och Skårmannen med sina waror kunna mötas. Staden åger sielf trenne Marknader, som begynnas den 19 Januarii, den 18 Junii samt den 8 Septemb. Utom den nyligen, genom *Kungl. Resolution af den 6 Aug. 1748.* hitflyttade Nummis marknaden på Fetetisdagen. De förnåmsta waror och Landt-producter, som på desse marknader wankas, och des emellan af Allmogen, ofta alt ifrån Carelen och Sawolax, hitföras, åro: spanmål, råg, korn, hwete,

hwete, hafra, miöl, lin, hampa, tråwaror och garn, allehanda nåtta och artiga tråkåril, som de Letala, Pyhämä och Nykyrko-boer, 6 à 10 mil härifrån, göra; tunnor, som förnämligast i Pöitis Soken, 3 à 4 mil från Staden, förfärdigas; nåfwer, från Lundo, Pöitis och St. Mårtens Soknar; bast, ringa skinwaror och willebråd, flaktboskap af större och mindre art, hudar, kött, flåtk, smör, talg; fiskwaror af gåddor, strömming, abbor, sik, lax, braxen, id, giös, litet torrk, wasbuk och muikromm. Tiåra inhämtas från Ruowesi Soken, samt Kiulo och Säkylå Pastorater, men föga til större ymnighet, än Stadens inwånare til egna nödtorfter behöfwa. At quantiteten af införseln måtte någorlunda kunna rönas, wil man anföra, at här årligen skal inflyta 18 à 20000 tunnor spanmål, förutan Crono och Academie spanmålen, men at den ifrån Augusti månad förledit år, til sidstledne Martii månad, varit af råg 13963 tunnor, rågmjööl 1771 tunnor, korn 2936 tunnor, malt 2359 tunnor, hafra 235 tunnor, smör 3052 lispund, talg 749 lisp. oxar 555 stycken, kor 704 st. stutar 912, qwigor 821, kalfwar 754, får 616, och så vidare. Däremot har Cronan af spanmål och mjöl redan i år ophandlat öfwer 5000 tunnor, utom det, som til Skår-Allmogen kan wara försåldt; och med wärefsan år utkeppat 1625 lispund smör, 505 lisp. talg, och så vidare af victualie-waror.

§. 13.

Dyrheten på dessa waror har på en kårt tid anfenligen stigit. I förra Seculo och början af detta, såldes en tunna råg til 6 à 9 daler, et lispund smör och talg til 3 daler, och så vidare annat i proportion. För 10 à 20 år sedan rågen til 12 à 15, smör och talg til 6 à 9 daler; hwarigenom håndt, at Finland då blifwit ikattat för et Canaan, hwad lindrigheten at lefwa, och godt pris på åtkilliga waror angår. Men nu mera har denna ort begynt täfla i dyrhet med sielfwa Stockholm; så at, sedan sidsta ofriden och något förut, rågen icke kommit i Borgarens händer under 20, 24 à 30 daler tunnan, smör och talg under 12, 16 à 18 daler pundet, m. m. Oriakerne til sådan prisets owanliga resning, som sträcker sig til sielfwa Fastigheterna i Landet, så at man förr kunde köpa et Såteri med den summa, som et Frälsehemman nu kostar, och en gård i Staden med nu årforderlig par års hyra, wore många och för widlöftiga at anföra, men skulle förtiåna sin lårskilda afhandling. De fördela sig antingen i goda och hugneliga: dit man förnämligaft kan föra folkets tilwåxt, i synnerhet wid nyttiga slögder i Städerne, samt en större i landet roullerande penninge-stäck. Eller ock i bedröfwelige och skadelige: dit infallne miswåxts år, en owanlig brist på foder nu några år bårtåt, med mera böra föras, och i synnerhet den så här, som annorstådes

tilta-

tiltagande öfwerflöden. Denne war wäl icke hos våra Fäder aldeles obekant. Huru högt den stigit för 100 år sedan i denna vår Stad, ses af den stadga och inskränkning, som Borgmästare och Råd warit twungne, at dåruti göra 1648 den 4 October, och hwilken General-Gouverneuren och Riksdrotsen Gref BRAHE confirmerat, som Gudelig, skålig och nyttig, samt lag och förfallen god ledwana efterföljande. De klaga dårti, at misbruk med stor och onödigg bekostnad, wid bröllop och slike ölgårder, göres af rika och oförmögna utan åtikilnad; hwarföre de ibland annat stadga, at, når Borgmästare bröllop wil göra, han får biuda 50 par både män och qwinnor, undantagnom Åmbetsmännom; bruka 9 rätter i en anrättning, och skånka hwad slags drycker, som behagas. En Rådman skulle blifwa lofligit, at biuda 45 par, bruka 9 rätter och skånka främmande slags drycker. En förnämlig Borgare eller Handelsman 40 par, 9 rätter, och bruka öl, fransk och spanskt win. En Borgare af ringare förnögenhet och de förnämste af Handtwårkare medgifwes, at biuda 30 par, 7 rätter, och skånka finskt öl och fransk win. Gemene Stadens Inbyggare och oförmögne Åmbetsmän tillåts at biuda 20 par, 5 rätter, men inga andra drycker ån finskt öl. Hwaraf, och det mera, bemålte författning innehåller, skönjes, huru högt misbru-

bruket förut måste hafwa hunnit. Men detta deras öfwerflöd infant sig allenast wid få och befynderliga tilfällen, och war altfå mindre kånbart och skadeligit, ån når det fått befmitta hela lefnadsarten. Gull, Jouveler, Silfverbolkar, Sammet och Siden, woro ock då hos de förmõgnare icke fallfynthe; men altfå inråttat, at det kunde gå i arf, och nyttias flere leder igenom.

§. 14.

Nu år tid at följa de från Staden utgående waror ner til des hamn. Denne ligger $\frac{1}{2}$ mil från Staden i Sudväst wid becksolmen, som få kallas, efter Staden där fordom haft sit tiårhof och becksbränneri, jämte det hon då som nu åger här sin lastagie-plats för större skepp til utrikes seglation. Närmare ligger sielfwa Slotsfiården, som ock år stadens hamn, där mindre fartyg kunna opkomma. Men som denne fiård, i synnerhet wid åmynningen, grundat sig få, at för några år tillbaka om sommaren, och då siöwatnet utlupit, nåppeligen lastade 6. å 7. bördings båtar kunnat där framkomma, år denna o-lågenheten igenom en inråttad mudderpråm, af 12000. dalers kostnad, och en pålad Canal, hwarwid pålningen och driften årligen ånnu kostar 1500 å 3000 daler, så wida redan afhulpen, at fartyg af 8. fots diuplek där kunna til staden flyta, så at man hoppas,

pas, det inom få års förlopp här skall wara öppen wåg til 14 à 15 fots diup. Imedlertid op- och nedföras warorne med stora lastbåtar. Denna stadens hamn ligger så wida nog beqwämt, at den är fåker, och belågen i det hörnet, där de twänne Östersjöns wikar, den Norrbotniska och Finiska, sig börja utsträcka och omfamna detta Storfurstendömet, den förra nordan och den senare öster åt. Men, utom den redan omförmålda swårigheten, är här en annan, at den har för sig å alla sidor en lång och swår skår-gård. Skepsleden åt Öresund och utläniska orterne går fyd-fydwäst ut, igenom Rimito Krampen, Corpström, Utöen, och räknas tillsammans til hafsbandet 12 mil, eljest ock til 15. fiömiljar. Farleden öster ut, eller til de wid *sinu Finnico* belågne städer, går åt Pargasport, Jungfrufund samt Hangöudd wid hafwet, äfwen til 12. mil. Til Botniska wiken och de där liggande städer löper leden med små fartyg til 8 å 9 fot från Staden förbi köpmansberget öfwer Kuckarkifwi fiården til Sundet emellan Nådendal och Luonoma, och så vidare längs med fasta landet genom Merimasko Sund til Lökön 12 mil. De största fartyg, til 19 a 20 fot, måste fram igenom Utöen förbi Åland til Ålandshaf, och så först til det Norrbotniska. Farleden til Stockholm med småre fartyg och skutor går igenom Rimito-krampen 2
 dådan

dådan til Appleholmen 3 få til Kitus 3 därifrån til Berghamn 1 vidare til Jungfruskår 2 sedan til Sottunga i Åland öfwer wattuskiftet 4. eller tillfamman ungefår 14. wackramilar. De större fartyg taga leden åt Corpström 6 få til Sottunga 8 få vidare til Fliseberg 4 därifrån til Lesund wid Ålands haf 2, tillfamman 20. milar.

§. 15.

Til lättande af desse beswårliga segel-
leder, handelens befordran och sföfartens
säkerhet, har *Hans Kungl. Maj:t* d. 14.
April 1747. i Nåder för godt funnit at be-
falla, det behörige båkar skola blifwa an-
lagde och i stånd fatte få på Båtsgrund wid
Lököen i farwatnet emellan Åbo och Oster-
botn, som på Lesund i reddan emellan Åbo
och Stockholm, samt wid Utöen, til de
utifrån kommande skepps båsta, til hwilka
wirke af de närmafte Crono-skogarne får
tagas. Tillika har *Hans Maj:t* gifwit Nå-
dig befallning til wederbörande, det Swen-
ska och Finiska skären och stränder, i syn-
nerhet farwatnet emellan Åbo och Oster-
botn, samt Corpo och Utöen, bör utpreg-
las, och de där i befintelige skår och klip-
por utmärkas. I anseende til detta Åbo in-
lopps och skårgårds särskilte egenkap, som
ock, at watnet stundom utfaller, har jäm-
wål Norra Dykeri-och Bårgnings-Societeten
med Riksdags Fullmäktige från denna Sta-
den

den få kommit öfwerens, at om något fartyg i detta farwatn eller skårgård skulle förolyckas, eller fastna på grund, utan at därwid något äfwentyr af storm eller siögång kan befaras, Societeten då icke anfer en slik handelle för någon sådan strandning, som under *Hans Kungl. Majts* nådiga Förordningar om dykeriet skal begripas, utan må Skepparen eller Redderiet sielfwe med egit folk lägga handen wid lossningen, och skeppets löshielpande eller råddande, utan at til Dykeri-Societeten betala någon afgift.

§. 16.

Til Redderiens betiåning med nödige skepps-reparationer, som ock til större och mindre fartygs bygnad, år här i Staden et Skepshwarf anlagt, kårt för sidsta kriget med egen bekostnad, och drifwes af Dykeri-Commisarien och Skepsbygmåstaren H. ROBERT FITHIE, sedan Rederi-interfenterne låtit förfalla det andra skepshwarfet, som nämdes §. 4, så wida de därwid icke funno sin råkning. Årligen bygdes här åtminstone et Fartyg på cravel, utom små Jakter och Slupar. Ek-och klinkertfartyg bygges här icke. Bemålte Commisarie har härwid århållit *Högloft. Commerce-Collegii Privilegium* af den 13. Julii 1747. at hålla och ikydda så många arbetare som därtill kunna årfordras, af hwil-

ka ingen får, utan behörig plikt, bårtläckas eller affspännig göras, icke heller från arbetet, utan sin principals samtycke, annorstådes sig begifwa. Härwid brukas nu 38. man ständigt. Han har ock fått tillstånd, at, för den brist här på orten är af årfordeligit rågwärk, inrätta och nyttia en enskilt rep-slagare-ban. Detta hwarf måste skaffa sig wärke, det mindre 3 à 4 mil, och det gröfre 8 à 9 mil oppe ifrån landet, men således 10 mil och längre ifrån.

S. 17.

Handtwärkarena göra den tredie och manstarkaste Societeten i denna Staden. Med handslögderne måste här i Staden tillförene hafwa varit slått bestält, så wida Glorwördigst i Åminnelse *Konung GUSTAV ADOLPH* från Helfsingfors den 8. Feb. 1616. befaller wid ansvar Borgmästare och Råd, at anskaffa nödtorftige Åmbetsmän, at de, som i Staden eller på landet bo, kunde få, när så omtränger, det de behöfwa; som belynnerligen Skråddare, Skomakare, Klen-och Grof-Smeder, Snickare, Swarfware, Gullsmeder, Bagare, Slaktare och andra sådana de aldranödigste och oungängeligaste giärningsmän. Denna befallning hade det eftertryck, at et och annat åmbete redan 1625. kunde få sina ikråordningar. Men efter de fleste handtwärken ändå ej hade sådant fortgående som wäl

hade bordt, stadfäste på Kungl. Maj:ts wägnar och til dess widare nådiga behag 1640. den 2. Maji General-Gouverneuren Grefwe BRAHE et general Gille, som Magistraten til Politien båttré styrko och fortlåtande oprånt och opråttat, hwari alle handtwårkare, både de, som redan kunde hafwa sine fårdeles gillen och skrän, som ock de til åmbetet swagare, skulle wara inneflutne, dock hwart och et åmbete sin enskylte åmbets rättighet oförkrånt och förbehållen; och dår alla åmbets sakers controversier och twister decideras och afhielpas skulle. Til dess heder och båttré anseende tillades detta Gille icke allenast åtskillige immuniteter och privilegier, ibland annat, at appellationerne dårifrån skulle ske til sielfwa Rådstugan, utan det auctoriserades ock med sit eget wissa Secret och infeglet, hwari skulle föras och brukas twånne nakota menniskioarmar och hånner, korswis öfwer hwarandra, och med band tillsammans bundna, ståendes uti en blå grund, hafwandes i hwardera handen en blomstrande oljoqwist, sielfwe blomstren gröne, och stielkarne förgylte. Omkring armarne eller sielfwa grunden, uti hwilken Secreten begripes, skulle gå en cirkelrund ring eller crants, hwaruti Infeglet med desse bifogade förgylte bokståfwer skulle stå: *Ambeternes gilles Signete i Åbo.* Härmed singo alle Acter, Domar, Fullmakter,

Con-

Contracter, Certificationer, Pafs, Lårobref och annat bekräftas. Om detta General-Gillet kommit til wärkställighet, eller huru länge det haft bestånd, är mig obekant.

§. 18.

Nu hafwa handaslögderne här så tiltagit, at, utom de som strax under Fabriquerne förekomma, man finner i denna Stad 42 förskilte handtwärk, wid hwilka 1747 woro 157 Mästare, 114 Gefäller, samt 143 lär-lingar, hafwandes dese sina handarbeten anfenligen upodlat, hwilka ån mera dageligen tiltaga. 12 af dese handtwärk hafwa här sina lådor och åmbetsrätter; och flere torde snart blifwa så manstarke, at de ock för dem kunna inrättas. Det starkaste å man-nom är Linwåfware åmbetet, bestående of-wannämde år af 36 Mästare, 24 Gefäller och 19 lärlingar. Utom dese, med hus, klåders och ziraters förfårdigande tyffelsat-te, och med sina handaslögder sig närande inwånare, åro de, som med mat och drycks tilredning hafwa at beställa, icke många; så wida hwart hushåll plågar til sit eget behof sielft derom beförja. 3. Slaktare finnas här, och 2. Bagare, som af sitt eget tjänstefolk sig betiena, samt twenne Tracteurer. Men 6. Win-minuterare, samt 34 salu Brygg- och Brännare eller Krögare.

S. 19.

Af Fabriquer åro här i Staden först Råd-
 mannen och Fabriqueurens Herr ESAIAS
 WECHTERS, 1738. in Junio anlagde Ylle-och
 Klådes-Fabrique, hwaruppå *Kungl. Maj:ts*
och Riksfens Höglofl. Commerce-Collegii
Privilegium af den 15 Maji 1739 han sig ut-
 wärkat. Wid sidsta Ryska infallet nödsaka-
 des han flytta detta wärk til Sverige, och
 år det sedan efter friden, ei utan möda och
 kostnad, här åter i stånd satt. Sedan denne
 Fabrique således blifwit oprättad, har ige-
 nom den Högårade Magistratens sorgfällig-
 het och förordnande, enligt *Kungl. Maj:ts*
 allernådigste utfärdade *Hall-ordning*, den
 24 Martii 1740. Hall- och Manufactur-rätt
 här blifwit inrättad. Denne Fabrique består
 nu af 5 wäfstolar, hwarwid en öfwermåsta-
 re med en Klåds wäfware Måstare, samt 7.
 Gefäller arbeta. Garnet tilreda 22. spinner-
 skor, 8. plyferskor, en bobinderska, och
 en spolerska, och utom des i Stadens pub-
 lique Spinhus 17 spinnerkor. Til at få
 mycket mer befordra til wärkningens skynd-
 samma förfärdigande, har Hr. Rådmannen
 detta wärk nu ansenligen utwidgat, icke al-
 lenast med tilräckelige och wackre byggna-
 der, utan ock med följande inrättningar.
 Här är anlagt et öfwerskårereri, bestående
 af twänne öfwerskårare-diskar, med rust-
 hus och tårkhus, samt härtil nödige wa-
 rande wärktyg; hwarwid en måstare med
 sin

sin lärlinge arbetar. Pråshuset består af
 twenne pråsar i fulkomligt stånd. Så fin-
 nes härwid et fårgeri, efter wårkets stor-
 lek och förnödenhet, med tilräckelige blå
 kypar och fårgpannor så förse dt, at där-
 uti icke allenast Fabriquens egne tilwårk-
 ningar nobiliteras, utan ock landets inwå-
 nare kunna efter en hvars åstundan här-
 med betiånas. Härwid är en Måstare med des
 lärlinge, och en fårgare-drång stadd i ar-
 bete. En ny friserqwarn är ock satt i stånd,
 som af en frisersmåstare skötes, hwilken har
 Rådmannens drångar sig til hielp. I en
 wid Littois tråsk anlagt Klådeswalk, ar-
 betar en walkare. Wid denna Fabrique
 åro nåstledne år tilwårkade:

171. st. Klåden af åtskillige slag
 7082 $\frac{3}{4}$ aln.

43 st. gröfre och finare Boj 2777 $\frac{3}{4}$ aln.

S. 20.

Et Tobakspinneri oprättade framledne
 Handelsmannen JOHAN REINHOLD HELDT
 efter Högloft. Kungl. Commerce-Collegii
 Privilegium af den 6 Martii 1737, hwar-
 uti des arwingar jämte flere Handlande
 nu interessera. Detta wårk består af 8
 spinnare-bord, 2 rullare-bord, samt 9 styc-
 ken pråsar, hwarwid en Waktmåstare, 7 To-
 bakspinnare, och 38 spinnare-gåssar nu sys-
 sellåttas. Tilwårkningen wid denna Fabri-
 que för år 1748 bestiger sig til 3623 lispund
 smalt

smalt pråffat tobak, och 1897 tiockt pråffat dito. Men Cardus, Knaster, Prick- och Rappesnus, åro här ånnu icke tilwårkade. Wårket år hitintils nåstan helt och hållit drifwit med utlånska blad, så wida til dugelig inrikes ånnu icke synnerlig tilgång warit. I anseende hwartil detta wårk hårtills niutit förskoning för det eljest wid hwarje bord til förspinnande ålagde wisse quantum af inrikes blader. Tobaks plantering har man wål här wid Staden försökt, och i synnerhet de tre sistframflutne åren med 2 tunnors land däruti profgiordt; men ibland har kölden, ibland tårkan den samma skadat. Så at hela de två förra årens afkastning blifwit försåld til 200 daler, men det sista årets wåxt ån icke til något kunnat användas. Men hwardera året har Staden därwid lidit öfwer 1000 dalers förlust. Dock lårer därmed ånnu continueras, at vidare försöka, huruwida samma plantering här någonsin kan winna framgång.

§. 21.

En Regarnströje- och Strump-Fabrique har Handelsmannen Herr NICLAS PIPPING wid 1744 års början anlagt och inrättat, hwarå *Höglofl. Kungl. Commerce-Collegii Privilegium den 3 Octob. 1746* århållits. Detta wårk består af 9 stolar, hwarwid 2 Måstare med 3 Gefåller och 4 lårlingar, samt 3 Ullkammare arbeta, jämte 29 Regarns- och 5 Nåckgarns-spinnerkor, 9 Nåckerskor, 3 Spo-

Spolerfkor och i Bordererska. I år år här tilwårkat 617 ft. Regarns-trôjor af åtikilliga couleurs, 41 par Mans, 78 Qwins- och 92 par Barns-strumpor, 10 $\frac{1}{3}$ duffin Bomuls-och 2 $\frac{1}{3}$ dito Regarns-môssor.

Åfwenledes har Fabriqueuren JOHAN FRIEDRIC LÛTKE inråttat en sådan Trôje-och Strumpe-Fabrique 1740, som med wederbör- ligt Privilegium den 21 Julii samma år befå- stes. Han har därwid 2 stolar, i hwilka han sielf med en Gefäll arbetar. Så år här ock en Ullkammare, 11 Regarns-och Nåckgarns- spinnerfkor, 1 Nåckerfka och en Spolerfka. Tilwårkningen för sidsta år war 109 ft. Re- garns-trôjor, 69 par Mans, 101 Qwins-och 5 par Barn-strumpor, samt 9 $\frac{1}{2}$ duffin Regarns- nattmôssor.

§. 22.

Så finnas här ock några Fabriquer, som ånnu åro spådare, och aldeles i sin linda. På en anläggande Parkums-Fabrique hafwa Han- delsmånnenne Herrar H. H. WITTFOTH och N. PIPPING århållit den 27 Octob. 1743 Pri- vilegium, som dock, i anseende til den brist å bomull och garn här befindes, ej kunnat ånnu i stôrre stånd bringas, ån at de öfwer- enskommit med Linwåfware-Ålderman WOL- LING, at han uti sin wårkstad förfårdigar, hwad de kunna åstadkomma. Härwid åro altså ånnu inge särkilte arbetare; men tilwårk-
nin-

ningen för i fiol war 14 ft. blårandigt parkum, 516 alnar. Efter Hall-och Manufactur-Rättens tilstånd af den 1 Julii 1746, hafwa Måstarena A. BERGSTRÖM och C. AGARIUS anlagt et Linne-och Bomulls-wåfweri, som fortlåttes nu med 4 ftolar, å parkum, lårft och nåsdukar, hafwande i fiol tilwårkat 3 ft. gingans 60 alnar, 3 ft. botn-arbete 100 alnar, 4 ft. blått och hwitt bomulls-lårft 125 alnar, 2 ft. fint lårft 80 alnar, 2 ft. blårandigt parkum 60 alnar, 67½ duffin diverse linne-nåsdugar.

Måstaren A. SCHLYTER har ock, med Hall-och Manufactur-Rättens lof af den 9 Julii 1746, inrättat et linne-dammaft wåfweri, bestående allenast af en wåfftol, hwari han sielf med en lärlinge arbetar, och förledit år tilwårkat 3 styck. linne-dammaft å 77 alnar.

§. 23.

Utskylderne, som af de under denna Stads Jurisdiction och opbörd torterande til Cronan utgått och utgå böra, finnes hafwa de 3 senare åren bestigit, som följer, näml. 1747 til 8542 daler 11 $\frac{2}{3}$ öre S:mt. 1748 til 11170 dal. 11 $\frac{2}{3}$ öre, samt 1749 til 11237 25 öre dito mynt. Däruti inbegripes Båtsmans penningar, i det Staden efter Contract af den 23 Martii och 7 Nov. 1682 och Kungl. Resolution af den 17 Maji 1693 samt den 23 Decemb. 1697. §. 5. blifwit befriad från

Båts-

Båtsmännens præsterande, men i det stället
 betalar en wils summa penningar, och stån-
 dig årlig rånta, af 849 dal. S:mt. som i krigs-
 tider bör fördublas. Ofwanånnde summor inne-
 fatta ock Consumtions-Accisen, som *Kungl.
 Maj:ts Nådige Påbud af den 26 Nov. 1747.*
 wissa öfwerflöds waror pålägger. Därbland
 har The-afgiften warit 1748. 618, och detta år
 594 daler S:mt. För Coffe år betalt 1748. 78,
 dal. 1749. 66 daler S:mt. Puder 1748, 126 dal.
 8 öre. 1749, 120 d. 24 ör. Røktobak 1748,
 414 d. 24 ör. 1749, 397 d. 16 ö. Snus 1748,
 170 d. 28 ör. men 1749, 159 dal. 3 öre, alt
 Silf:mt. Chartæ Sigillatæ afgiften, som ic-
 ke innefattas i ofwan utfatte hufwud-
 summor, har 1747 wid Rådstugu-och Kåmners-
 Rätten allenaft stigit til 104 daler S:mt. men
 1748 in alles til 1909 dal. 22 öre dito mynt.
 Brånwins-krögeri afgiften war 1748, 101 dal.
 28 öre, och innewarande år 114 dal. 12 öre
 S:mt. Stora Siötulls opbörden har dessa sid-
 sta åren, i anseende til det som ofwanförmålt
 år, at nåml. Stadens skepp gått under utri-
 kes frakt, icke stigit til wanlig högd. 1744
 influto af dessa inkomster 8297 daler 29½ ör.
 1745, 11606 dal. 8 öre, 1746, 23942 dal. 27
 öre S:mt, utom ordinaira licenten, siöråtts-
 och armpenningar. Af alla Landt-tulls in-
 komster, har, sedan aflöningen, Stads-ande-
 larne, diverse friheter och restitutioner, och
 andre expenser, afgått, Cronan eller Gene-
 ral Tull-Arrende Societeten stadnat til godo
 och

och behållning 1747, 11232 daler $6\frac{1}{3}$ öre,
och 1748, 17191 daler $1\frac{1}{3}$ öre Silf:mt.

§. 24.

Den Høgtårade Magistraten här i Staden har efter senaste Riksdag, den 6. Aug. 1748, i nåder århållit en ny Stat, hwaruti tillägges hwardera Borgmästaren i årlig lön 500 dal. hwar Rådman 266 dal. $21\frac{1}{3}$ öre, Kåmnerrättens Præles 283 dal. $10\frac{2}{3}$ öre, Stads Secreteraren 200 dal. Stads-Notarien 150 dal. dito, i Kåmnens-Rätten 133 dal. $10\frac{2}{3}$ öre. Stads-Bokhållaren 200 dal. S:mt, och få vidare. Hwartil år anslagit, efter Stadens förra privilegier, råntan af några donerade bondehemman, åkerskatten, Kållare-tullfriheten, Stads-och inquarterings-tolagen, bakungs-penninge och accis andelen, tomtören för gårdar, bodar och wäderqwarnar, Halis watu-qwarnars och Sämiskmakare stamps afkastning, Stads tegelbrukets, brygg- och köl-hufets samt humlegårds dito; Rådhuskållare - samt andre hyror; Wåg-Stånd-Måtare-Packare - Palmmåtare - Stämpel-Burkaps- och Hamnepenningar, Stads andelen af sakören och Fiskaliske confiscationer: Auctions och Inventerings provision, Contingents-Borgares afgift, samt afgiften af det som årfwes utur Staden, med mera, som samma Stat närmare utwisar.

§. 25.

Nu få wi kårteligen omorda några andra inrättningar. Af de Handlande, och bäst mående

mående Handtwårkare, som icke åro Offi-
 cerare af Infanteriet, består Stadfens Caval-
 lerie af 50 mann med Officerarne, uti kost-
 sam och proper uniform. Infanteriet åter
 gör 3 Compagnier; det första eller Lifcom-
 pagniet af Kyrko - och Österqwarteret, det
 andra af Klöster-och Norrqwarteret, och det
 3 af Söderqwarteret och Nyfctaden. Alla
 delse åro enrollerade efter sine gårds-numrer,
 sedan *Hans Kungl. Maj:t* den 2 Apr. 1747
 en, emellan handlande Borgerfkapet och
 Handtwårkarne opkommen twist, hwilka af
 dem skulle constituera Lifcompagniet, be-
 hagat få i nåder bilägga. Hwarje af desse
 Compagnier stiger, utom öfwer- och Un-
 der-Officerare, öfwer 100 mann, så wida
 Stads-och Hwarfstimmermann, Mätare och
 Packare, med de flere Stadfens mindre be-
 tiänte, som åro bofaste, och likwål icke
 egenteligen räknas bland Borgerfkapets an-
 tal, åro ock enrollerade. Alla delse böra
 rätta sig efter Stads-Majorens commando,
 som nu är Handelsmannen Herr GUSTAV
 ADOLPH WITTFOTH. Af de ofwan-
 nämde 3 Borgerfkapets classer åro ock Stad-
 fens 24 älste utwalde, jämt 8 af hwardera,
 efter som de ock uti ikatt och öretalet när-
 mast swara mot hwarannan, hwilka, i stål-
 let för almånna Rådftugu-dagar, komma
 med Magistraten at öfwerläggga om Stadfens
 almånna angelägenheter. Men wid skeende
 årliga taxeringar utwåljäs åfwen af Magistra-
 ten

ten och de älfte taxeringsmän, som aflåga förut sin särkilta ed, hwaruppå taxeringen förrättas i de älfstes närwaro. Sammalides utwålja defsa 3 clafser, enligt Kungl. Förordningarne angående Riksdagsmans walen, sine 8 Electorer hwar, wid fkeende Riksdagsmans wal. Til förekommande och hånmande af eldswådor åro här 6 Brandmåfterfkap inrättade, eller et i hwart qwarter, nämligen 1 Brandmåftare med sine 2 a 3 Rotmåftare i hwardera, hwilka hos sig hafwa hwar fit brandfegel, brandhake, och gaffel med dertil hörig redfkap, och under dem åro förordnade nödige perfoner, 8 a 9 för hwart fegel, af timmermän och Stadens ringare betiånte, at båra och handtera förenåmde brandredfkap. Gårdarne och hushållen åro indelte 2 tilfamman om 1 perfon til wattu-bårande, och Stadens Fornån och Åkare båra då med fina kårror och wattu-tunnor därwid hielpa. Men koppar-wattulprutorne, en ftörre med 60 aln. slang, och twåne mindre, af hwilka den ena under Ryfka tiden förkommit och af nyo fkal förfcaffas, fkötes och handteras af Stads- och Brandwakten.

§. 26.

Sidft wil man kårteligen befe Stadens omågor. Den har omkring fig åkrar, fammanflagne bestående af 80 tunnors årligt utfåde, belågne måft i dålder, af fand-pös- och giåsjord, eller ock af mylla med fpik-
lera

lera blandad i, underkastade skada af winter och nattfrost. Och ehuruwål ågarena gjort sig nog angelågne om deras cultiverrande, hafwa de dock icke kunnat bringas til synnerlig afkastning. Dese befås mått med råg och dels med korn. Utom det nyfsnämde förfök i några år med Tobaks planterande, är jorden til humlegårdar och andre plantagier ännu icke synnerligen använd, ehuruwål åkrarne i början blifwit högt skattlagde, näml. til en tunna spannemål af hwart tunneland, just til den ändan, at Borgerskapet därigenom måtte obligeras, at plantera dåå humlegårdar. Innom Staden ligga wid pals 10. trågårdar med fruktbärande trån och buskar, utom kryddgårds-täppor, hwilka hwart hushåll, som dårtill kan hafwa tilfälle, för gröna sakers skul anlagt.

Mulbetet är måkta swagt, bestående dels af sandaktig med liung bewuxen mark, dels af torra sandbackar, hwaruppå Stadens ymniga bofskap, i det, utom håstar, hwart förmögnare hushåll åger 1 à 2 kor, och de fattigare så många getter, har mycket mager sommarföda. Men fodret måste köpas, så wida inga ångar finnas Staden i allmänhet tilhörige. Ingen skog är här til wed-brand, mindre til bygnad, utan måste sådant af Landtmännen, på 2, 3 à 4 mils wäg, och nu snart längre ifrån, med nog dryg bekostnad lösas. Fiskeri

äger Staden ej vidare, än i sin å, hwar-
 rest wårtiden fångas nors, och små fåll-
 fik i Slotsfården utan för Slottet. Eljest
 lyder til denna Stad $\frac{1}{4}$ mil ofwanföre norr-
 åt i Aura-Elf Hallisfors, där nu äro 2 Wål-
 ter-qwarnar med 5 par stenar, jämte Såmsk-
 makare-stamp eller Walk, och en nyligen
 anlagd Helgryns-qwarn och Sickt. Desse gå
 allenast höst och wår med lågt fall. Den
 måsta målden sker af inemot hundrade på
 bergen omkring Staden opfatte Wåderqwar-
 nar. Magistraten äro ock genom särskilte
Kungl. Resolutioner underlagde och til lön
 förlånte 13 når til Staden i St. Mariæ och
 Carins Soknar belågne Bonde-hemman. Des
 utom innehafwer Magistraten Lauftis Dra-
 gonehåll, i synnerhet för betes - och mul-
 betes penningarnes tilökande, för hwilket
 de dock böra præstera rustning. Stadens
 inwånare och handlande åga ock åtkillige
 fastigheter på landet af hvarjehanda natur,
 och i synnerhet, dels å egne dels å andras
 ågor, 5 Sågwårk, som tilwårka bråder til egen
 förnödenhet och utskepning.

Wi slute med önskan, at *den Nådige Gu-*
den, källan til all wålgång, wårdes wålsigna
 wår lyckeliga början i Hushållningen med
 än lyckeligare fortgång; och förlåna, at San-
 ning och Redlighet må bo i alla Swenska
 hiertan, wålsignelse och trefnad i alla
 hus, samt frid och glädje i he-
 la landet!

